

են անել մեր զաղութները եւ չեն անում: Նրանք գործում են այն քաղաքական խոշոր սխալը, ինչ որ իր ժամանակին արաւ ուսանայ բուրժուազիան: Այդ Ռուսաստանը թրմբ-կանարող բուժուազիան ոչ մի հետք չի թողել իր հայրենի երկրում, ոչ մի ձեռնարկութիւն, ոչ մի շէնք: Անգամ էջմիածինը, — որ հարկեր միլիոնի կարողութիւն ունէր...:

... Վերեւ յիշած ձեռնարկութիւններն ա-

պացուցին որ նուիրաբերուած ամէն մի կողմէ կը գործադրուէին է իր նպատակին ու չի կորչում: Ի՛նչ են մտածում մեր զաղութներին մէջ ապրող մեծահարուստները... Միթէ մի րոպէ չեն մտածում այն բանի մասին, որ երկիրը շինուած է առանց իրենց մասնակցութեան...»

ԿԱՐԷՆ ՄԻԲԱՅԷԼԷԱՆ,

ՄԵՐ ԱՐՈՒԵՍԱԳԵՏՆԵՐՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՕՐԻՈՐԿ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ. — ՏԻԿՆ ԴՈՋ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեան այս ամառուան արձակուրդի շրջանին՝ առիթ ունեցաւ մասնակցելու ֆրանքո-սպանիական մեծ տոնախմբութեան որ կատարուեցաւ Capbretonի մէջ ի պատիւ սպանիացի հըռ-չակաւոր ծերունի հեղինակ Փալասիօ Վալ-տէսի, եւ այդ հանդիսութեան մէջ (Օգոստոս 17) երգեց սպանիական ու պոսքերգեր, գտնելով մեծ բնդունելութիւն:

Այնուհետեւ հրաւիրուեցաւ մասնակցելու «Ժողովրդական Արուեստներու Տրդ Պոսք Համաժողովին» որ տեղի ունեցաւ Սպանիոյ Վերկարա քաղաքին մէջ Օգոստ. 31էն Սեպտ. 8, ուր երգեց պոսք Ժողովըրդական երգեր զոր գրի առած եւ գաշնակած է Հ. Տոնապիտ, Պաքերու Կոմիտաս Վարդապետը: Յետոյ հրաւիրուեցաւ Պալոն քաղաքի «Միւլէ Պոսք»ի տեսչին կողմէ՝ զանազան ազգերու ժողովրդական երգին նուիրուած ամբողջ ցերեկոյթ մը կազմակերպելու, որու մասին մամուլի մէջ երեւցած ներքողակից յօդուածներէն քանի մը հասուածներ թարգմանաբար կուտանք ստորեւ: Այդ ցերեկոյթին, որուն եկած

էին ներկայ գտնուիլ Պիարիցէն, Սէն-Ժան-տը-Լիւզէն, Հէնտէյէն ու Պայօնէն բազմաթիւ երաժշտասէրներ, Փիէր Լօթիի որդին՝ Պ. Սամուէլ Վիօ, կուգայ Օրիորդ Բաբայեանին իր հիացումը կը յայտնէ հայ ժողովրդական երգերու մասին որ արտակարգ յաջողութիւն ունեցած էին. այդ օրը Օրիորդ Բաբայեան կը յայտնէ Պ. Վիօին թէ ուրախ է որ գտնէ որդւոյն կըրցած է ծանօթացնել հայ երգը, զոր փառաքած էր և առիթ չէր ունեցած հօր ծանօթացնելու, «որովհետեւ, կ'ըսէ, ես կը կարծէի որ եթէ ձեր հայրը մեր ժողովրդական երգերուն ազնիւ գեղեցկութեան ծանօթացած ըլլար, թշնամի չէր մնար մ'եր ազգին»: Պ. Վիօ կը հաւաստէ թէ իր հայրը թշնամի չէր Հայոց, թէ կը գնահատէր այդ ազգի յատկութիւնները, թէ իր գործերէն ոմանց մէջ բարեկամական սողեր կան Հայոց համար: Զիշտ է որ իր հին գործերէն մէկուն մէջ, Լօթի, երուսաղէմի մեր վանքին իր այցելութիւնը պատմելով, համակրական էջ մը նուիրած է հայ ցեղին, հայ եկեղեցւոյն ու եկեղեցական արուեստին.

բայց յետոյ՝ իր ծայրայեղ ու հիւանդոտ սէրը Թուրքերու համար այն աստիճան կը բթոտ ու կոյր ձեւ մը ստացաւ, որ անոնց ամենէն վայրագ խռովութիւններն իսկ բացատրելու, չքմեղաճնելու փորձեր ըրաւ եւ անոնց դատը ամէն գնով պաշտպանելու իր միջոցները ձգտումին մէջ՝ անարգական բացատրութիւններով սկսած խօսիլ Օսմանեան պետութեան հպատակ քրիստոնեայ ցեղերուն վրայ: Ան, իր մեծ տաղանդին ու մեծ հռչակին իսկ պատճառով, ամենէն վստահաւոր թշնամիներէն մին եղաւ մեր ցեղին, եւ կը տարակուսինք որ նոյն իսկ եթէ իմացած ըլլար Հայոց երգերը, իր քաղաքական ուղեգիծը ոեւէ չափով փոխէր:

«Միւղէ Պասք»ի ցերեկոյթի մասին Le Courrier de Bayonne et de Biarritz կը գրէր.—

«... Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեան Քոնսէր Լամուրէօի սօլիսթ, որու համար իրաւամբ գրած են թէ սուր իմացականութեամբ արուեստագիտուհի մըն է՝ շատ ապահով թեքնիքի մը տիրացած, ունենալով ճկուն, տարածուն ձայն մը՝ զմայլելի «թէմպր»ով, այդ ցերեկոյթին պիտի երգէր, Օրիորդ Բաբայեան, որ Փարիզ «Էնս-թիթիւ տը Ֆօնէթիք»ին մէջ է. Տօնասթիլայի հետ աշխատած էր և որ այս երգահանգէսին մէջ «Սէն-Ֆրանսուա Կոնսերվ»ի հեղինակին հաւատարիմ, երազում թարգմանը եղաւ:»

La Presse du Sud-Ouest այդ երգահանգէսի մասին հրատարակած է ընդարձակ յօդուած մը, որմէ կը բաղենք սա քանի մը հատուածները.

«... Մեծահամբաւ երգչուհի Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեան մասնաւորապէս նուիրուած է շատ մը ազգերու ժողովրդական երաժշտութեան թարգմանումին: Ատոր մէջ ան ի յայտ կը բերէ շատ ապահով թեքնիք մը, որուն կը ծառայէ իր կատարեալ ծանօթութիւնը այն այլազան ֆօլքլօրներուն որ իր «բէփէրթուար»ը կը կազմեն:

«... Հայաստանի հին երգերուն մէջ է մանաւանդ որ Օրիորդ Բաբայեան կը զնէ իր ամբողջ հոգին ինչպէս իր գերազանց արուեստը ու արտայայտութեան պարզութիւնը որ հասարակութեան սիրտը կը գրաւեն...»:

Փարիզի Քոնսերվան կը յատկացնէր նոյնպէս այս երգահանգէսին յօդուած մը՝ որմէ կը թարգմանենք հետեւեալ հատուածները.—

«... Երգահանգէսին առաջին մասին մէջ, Ֆրանսական հին երգեր, սոյսնական մեղեքներ, ուսու եւ Հայ ժողովրդական երգեր, որոնց ամենքն ալ Օր. Բաբայեան իրենց բուն լեզուով սքանչելիօրէն արտայայտեց, հմայեցին հասարակութիւնը, եւ իր տաղանդին փափուկ ճկունութիւնն ի վեր հանեցին ամենէն այլազան ժողովուրդներու ֆօլքլօրին թարգմանումին մէջ: Երգահանգէսին երկրորդ մասը, միմիայն պասք ժողովուրդին երգերուն նուիրուած, եւ գիտակցաբար դատուած՝ համակիր բայց ուշադր չանդիսականներու կողմէ, ըմբռնութեան այդ գեղեցիկ յատկութիւնները անգամ մը եւս հաստատեց: Օրիորդ Բաբայեան արուեստագիտական իղճամտութիւնը այն աստիճանին հասցուցած էր, որ մինչեւ Պասքերու երկիրը գացած եւ ներկայ գտնուած էր Պասք Ուսուճանսիքութեանը ճամփողովին, կարողացած էր լսել եւ ուսուճանսիք ժողովրդական երգն ու անոր արտայայտումը այն միջավայրին մէջ իսկ ուր ան ծնած է: Ամէն ոք գիտէ թէ պասք լեզուն ահռելի կերպով դժուար է, եւ թէ սասանան եթէ չէ կրցած այդ երկիրը մուտք գործել, պատճառն այն է որ երբեք չէ յաջողած պասք լեզուն սորվիլ: Աւելի բարեբաստիկ. Օր. Բաբայեան պասք լեզուով երգեց այնպիսի կատարելութեամբ մը եւ առերեւոյթ գիտութեամբ մը որ ունկնդիրներէն ոմանք զայն իրենց մէջ հայրենակիցը կարծեցին...: Հրաշալի երաժշտական բանաստեղծ է. Տօնասթիլա գտած էր թարգման մը իրեն արժանի եւ արժանի այն սքանչելի

պատք ժողովրդական երգերուն զոր ինք
հաւաքած ու կորուստէ ապատած է:»

★ ★ ★

Տիկին Ռօզ Պատմագրեան, որ քանի մը տարիէ ի վեր Փարիզի մէջ երգեցողական արուեստը կ'ուսումնասիրէ ծանօթ վարպետներու մօտ, եւ որուն սովորանքի հարուստ ու սրտառու ձայնը եւ երգչական փայլուն տաղանդը ծանօթ են Փարիզի Հայոց մէկէ աւելի բարեսիրական հանդէսներուն իր բերած մասնակցութեան շնորհիւ, վերջերս ունեցաւ ֆրանսական երաժշտական միջավայրին մէջ իր գեղեցիկ սկզբնաւորութիւնը, զոր հաճոյքով կ'արձանագրենք հոս. ան հրաւիրուեցաւ Թուսէնի շաբաթ ու կիրակի օրը Թէաթր Սա-

րա Պէրնարի մէջ տեղի ունեցած «Քոնսէրվատիւ»ի երկու նուագահանդէսներուն իբր սօլիսթ երգերու եւ զմայլելի կերպով երգեց Մոցարթի ռէֆէրին եւ Պէթհովի Զրդ. սենֆօնիին մէջ սովորանքի բաժինը եւ մեծ յաջողութիւն ունեցան Տիկին Պատմագրեան ճոխապէս օժտուած, ուշիմ եւ աշխատասէր Հայուհի մըն է որ Փարիզի մէջ արուեստագիտական փայլուն առաջնորդ մ'ունենալու կոչուած է:

★ ★ ★

Տիկին Արմինա Բաբայեան քանի մը նոր գործերով պիտի մասնակցի ցուցահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Quotidien լրագրի Արուեստի Կալըրին մէջ, Դեկտեմբեր 25-ն 24, Avenue Kléber, 25:

USUSUN

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒՆԵՍ. — Տարեգիրք, Ա. Տարի, 1931, Վարչութիւն՝ Վ. Ա. Թազուրեան, Խմբագրութիւն՝ Մ. և Մ. Պարսամեան, պատկերազարդ գեղատիպ հատոր մը, տպագրութիւն «Մասիս», Փարիզ: Գին 40 ֆրանք, 2 տոլար: Դիմել՝ «Chanth», Arts et Lettres, 94, Rue Lafayette, Paris.

Գ. ԳԵՂԱՐՈՒՆԻ. Վահանեան քերթուածներ, Վենետիկ, Միթիթարեան տպարան, 1931.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՐՓՈՒՄ, Պարբերագիրք Ամերիկայի Գիտական Միութեան, The Scientific Movement, published by the Armenian Scientific Association of America. Հատոր Ա. 1930. Նիւ Եորք, «Կոնսակ» տպարան: Պատկերազարդ գեղատիպ հրատարակութիւն: Գին 2 տոլար:

ՐԱԶՅԻ. — ԶԱՀՐՈՒՄԱՐ, վիպասանութիւն Թիֆլիսի Հայերի կեանքից: Երկրորդ տպագրութիւն, Վիեննա, Միթիթարեան տպարան, 1930: Գին 5 շիլին:

ԼԵՒՈՆ Ս. ՏԱՐԱԳՆԱՆ. — Բաղաճական տեսութիւն եւ դիւանագիտական գաղտնիքներ: Տպագրութիւն Գ. Լէօնի, Ալքիմք. 1930: Գին 25 տրախի:

ԿԱՐԷՆ ՄԻՔԱՅԷԼԷԱՆ. — Նորավեպներ, ուսերէն Թարգմանութիւն: Հրատարակութիւն Մոսկուայի Պետհրատի, Մոսկուա, 1930: ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ, յեթմովիթի, գրեց՝ Գէորգ Արքեպիսկ. Արալանեան: Տպագրութիւն Կիւթնպէրկ, Կ. Պոլիս, 1930: Գին 2 ոսկի, արտասահման՝ մէկ տոլար:

ՀՐԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ «ՍԻՀՈՒՆ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ, Թիւ 3. — Մեր «Ամաթէօր»ները, բարոյալից զաւեշտ, երկու արար: Գրեց՝ Կ. Յ. Հրաչեան: Տպարան Կ. Տօնիկեան, Պէյրութ, 1930: Գին 20 ա. դ.:

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ. — Ռուբէն Զարգարեան, Ամբողջական երկեր: Ա. Արձակ էջեր ու հէքեաթներ: Կողքը Մ. Քէլապեճեանի նկարով զարդարուած Փարիզ, 1930: Գին 20 ֆրանք, մէկ տոլար:

History of Education in Armenia, — by Kevork A. Sarafian, Ph. D., Head of Department of Education (La Verne college), lecturer in education in Claremont colleges, lecturer in education (University of Southern California, summer session), with introductions by Lester B. Rogers.